

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ В АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

***Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю
06 червня 2026 року***

ОДЕСА

DOI: <https://doi.org/10.24195/CriticalThinking2026>

УДК: 378:159.955

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Музиченко Ганна В'ячеславівна - доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Койчева Тетяна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, в.о. першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Папач Ольга Іванівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її викладання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дерік Ілона Морисівна - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Листопад Олексій Анатолійович - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №15 від 25 червня 2026 року.)*

Рецензенти:

Княжева Ірина Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Фурман Анатолій Анатолійович – доктор психологічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка».

Критичне мислення в академічному середовищі: від теорії до практики: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 473 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку критичного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку критичності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

as well as the creation of a special environment within the higher education institution, based on dialogue, problem-solving, and the integration of subjective experience.

References:

1. Antonov, O.V. (2025). Vyvchennia sutnosti ta struktury krytychnoho myslennia: kontent-analiz poniattia [An Examination of the Nature and Structure of Critical Thinking: A Content Analysis of the Concept]. *Visnyk nauky ta osvity – Journal of Science and Education*, 7, 922 – 935 [in Ukrainian].
2. Virsta, Svitlana. (2017). Krytychne myslennia yak sposib formuvannia literaturnoi kompetentnosti na urokakh zarubizhnoi literatury [Critical Thinking as a Means of Developing Literary Competence in Foreign Literature Classes]. *Pedahohichni chasopys Volyni – Volyn Educational Journal*, 4, 51 – 56 [in Ukrainian].
3. Kostiusko, I., & Handzilevska, H. (2020). Krytychne myslennia yak neobkhidna skladova profesiinoi kompetentnosti suchasnoho vchytelia [Critical thinking as an essential component of a modern teacher's professional competence]. *ΛΟΓΟΣ. ONLAIN – ΛΟΓΟΣ. ONLINE*, 10, 1 – 9 [in Ukrainian].
4. Kravchenko, Liubov, & Ilchenko, Olena. (2025). Krytychne myslennia maibutnikh fakhivtsiv: sutnist i zmist poniattia [Critical Thinking Among Future Professionals: The Essence and Meaning of the Concept]. *Ukrainska profesiina osvita – Vocational Education in Ukraine*, 18, 208 – 215 [in Ukrainian].
5. Tokman, H. L. (2002). Metodyka vykladannia ukrainskoi literatury v shkoli: ekzystentsialno-dialohichna kontsepsiia [Methods of Teaching Ukrainian Literature in Schools: An Existential-Dialogical Approach]. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].
6. Usanova, Liudmyla, Usanov, Ihor, & Shtepa, Oleksii. (2024). Formuvannia krytychnoho myslennia v systemi kompetentnisnoi pidhotovky fakhivtsiv [Developing Critical Thinking in Competency-Based Professional Training]. *Ukrainska profesiina osvita – Vocational Education in Ukraine*, 16, 48 – 55 [in Ukrainian].
7. Shakhov, V., Kylivnyk, A., & Melnyk, I. (2023). Rozvytok krytychnoho myslennia yak neobkhidna umova formuvannia profesiinoi identychnosti maibutnikh uchyteliv [The Development of Critical Thinking as an Essential Prerequisite for the Formation of Future Teachers' Professional Identity]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 51, 400 – 404 [in Ukrainian].

БОРЗУНОВ Юрій Леонідович

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧИВ ОСВІТИ

Мислення процес перетворення фактів, інформації, емоцій тощо на цілісне й упорядковане знання. Мислення є фундаментальною властивістю людини, і через цю фундаментальність йому важко дати означення, спираючись на

простіші поняття. Консенсусу щодо того, як визначити та розуміти мислення немає [1].

Критичне мислення (від давньогрецького слова *κρίτικός*, яке, у свою чергу, походить від *κρίτης* – «судити») – це мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень. По-іншому, критичне мислення визначається як вміння аналізувати процес мислення на предмет його відповідності критеріям раціональності [2].

Фундатором сучасного підходу до критичного мислення прийнято вважати Джона Дьюї, який виклав його головну ідею у праці «Як ми мислимо» [3]. Хоча до нашого сьогодення дійшли міркування Сократа про критичне мислення.

У самому розумінні «критичного мислення» ми спираємось на роботи українського філософа і дослідника Віталія Надурака, який виклав у сучасній філософії формування цього поняття.

Для здобувачів освіти, з точки зору напрямку філософії, розглядається науковий підхід в розв'язанні проблем «широкої» точки зору, але ж точки з усього горизонту подій, як буденних так і професійних. Звідки виникають вхідні умови і обмеження щодо розв'язання проблем. Також слід пам'ятати, що кінцевої точки розв'язання, або рішення проблеми не існує, з точки зору нескінченності подій. Є тільки межі в яких рішення відповідає цій проблематиці. А сама проблема буде мати велику кількість рішень та відповідати різним точкам зору, кількість рішень яких нескінченна і часто суперечить загально прийнятим нормам.

Сам підхід в розвитку критичного мислення не змінився з часів грецького філософа Сократа. Це безпосередня пряма дискусія з учнями в пошуку вирішення якоїсь умовної проблеми. Особисто я назвав би її конфліктом. Забезпечуючи роздуми кожного учня над вирішенням цього конфлікту, формуючи як колективну так і індивідуальні точки зору ми дійсно підходимо до розвитку критичного мислення.

Для розвитку критичного мислення серед учнів мають бути проблемні задачі, які відповідно до фаху можуть бути поділені на різні напрямки. Саме мотивування учнів відбувається через вирішення проблемних задач. Іноді проблемні задачі можна створити безпосередньо на уроці самими учнями, також в процесі дискусії, а також вибору самого конфлікту навіть за умови, що цей конфлікт є унікальним, або учні про нього нічого не чули. Саме тут ми підійшли до методу навчання при якому учню надається право вибору із усього різноманіття конфліктів. Цей конфліктний метод навчання дозволяє вчителю зацікавити здобувача та забезпечити шлях освіти в дослідницькій, частково-пошуковій та в проблемному викладі.

Відтак ученя опиняється в модельованій ним же ситуації невизначеності, починає звикати до цієї ситуації невизначеності та саме головне для вчителя, починає діяти в цій ситуації невизначеності. Задача для вчителя в цій ситуації,

на свій досвід, допомогти учню діяти доцільно, хоча доцільність в цій ситуації це також дискусійне питання.

Як найпотужніший чинник розвитку критичного мислення у здобувача є форма навчання, а саме діалог в процесі навчання. За формою такі діалоги можуть відбуватися в парах, в деяких групах, між групами, або парами, або взагалі у цілій аудиторії разом. Відтак учні спонукатимуться до взаємо навчання, ведення самого діалогу, слухати різні погляди на один конфлікт. В ході пошуку рішень якоїсь проблематики має місце висвітлення різних з сторін якогось об'єкту, або розгляд конфлікту з різних сторін та точок зору.

Наявність різноманітних точок зору дає вчителю підґрунтя для плідної дискусії та усвідомлення учнями складності та багатогранності конфлікту аби викласти його в примітивній простій формі. Учень усвідомлює, що є різні способи опису, різні способи спостереження навколишнього світу.

Незважаючи на те, що Сократ нічого за собою не записував, своїх думок на папері по ходу роздумів, а записували за ним його учні Платон та Ксенофонт, для аргументації своїх рішень в розв'язанні проблемних конфліктів вкрай необхідно висловлювати свої думки письмово.

Ніщо так добре не розвиває критичне мислення та не вчить грамотна аргументувати власні думки, як викладення їх у письмовій формі. Тому й контроль результатів навчання має здійснюватись через різні форми розв'язань в письмовій формі.

Як стверджують психологи, навичку можна розвинути лише тоді, коли учень постійно отримує зворотній зв'язок про доцільність результатів власних дій. Ми маємо забезпечити постійний зворотній зв'язок: оцінювати есе з точки зору того, як добре воно виконане; наскільки добре, глибоко висвітлений розв'язок цієї проблеми. Зараз наголошується на тому, що оцінку слід повідомляти індивідуально. Слід робити так, як найбільш прийнятно у вашій конкретній ситуації. Можливо аналіз цих розв'язків здійснювати як в класі в цілому, так й індивідуально. Але вкрай важливо, щоб був забезпечений зворотній зв'язок.

На останок – це стиль навчання, який надає учню право на помилку, моделює ситуації виправлення помилок. Самостійна діяльність неодмінно супроводжується помилками. Якщо учень відчуває страх перед помилкою (а ми дуже часто прищеплюємо йому цей страх, створивши культ правильної відповіді), він ніколи не буде самостійним: ніколи не буде вчиняти самостійних дій. Культ правильної відповіді сам по собі знищує бажання самостійно діяти та прищеплює повністю залежну позицію учню. Будь-яка самостійна діяльність неодмінно супроводжується помилками, тому учнів слід навчити ці помилки виявляти та виправляти. А те, що ці помилки будуть, це – природно. Якщо програміст пише програму, він не може забути або відкинути власну помилку, її треба відшукати та виправити, інакше програма не працюватиме. Тоді, як наші учні дуже часто прагнуть забути свою помилку, бо для них вона – сором,

свідчення їхньої некомпетентності. А нам необхідно виховувати зовсім інше ставлення до помилки – її слід відшукати та виправити. Лише в такому разі діяльність буде продуктивною. Здебільшого наші учні намагаються забути про помилку, як про страшний сон, бо вона є свідченням їхньої поразки, їхньої невдачі та недостатньої розумової розвиненості. А самостійні дії та розумовий розвиток – це припущення цих помилок та виправлення їх [4].

Підсумовуючи вищесказане ми розглянули сім чинників, що сприяють розвитку критичного мислення учнів це:

- цілі навчання (мотивація) – створення проблемних ситуацій;
- засіб навчання, тобто правила здійснення критичних розмірковувань;
- зміст навчання, який представлений системою проблемних задач;
- метод навчання, який передбачає створення для учнів ситуацій вибору (проблемні методи навчання);
- форма навчання, яка забезпечує діалог у процесі розв'язування проблемних задач;
- метод контролю, який передбачає письмові завдання для учнів та наступну групову та індивідуальну рефлексію: аналіз і критику, самоаналіз та самокритику;
- стиль навчання, який надає учню право на помилку та моделює ситуації виправлення помилок.

Список використаних джерел:

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
2. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F
3. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B5_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F
4. https://courses.prometheus.org.ua/assets/courseware/f3e5e8390ca153f537143a93cbd9d178/assetv1:CZ+CTFT101+2017_T3+type@asset+block/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%8F_14_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82.pdf

component of modern philosophical education in the metamodern era	мислення як складова сучасної філософської освіти в епоху метамодерну	
Oksana Balaziuk Critical thinking as the basis of an accountant's professional judgment in the context of digital accounting	Балазюк Оксана Критичне мислення як основа професійного судження бухгалтера в умовах діджиталізації обліку	14
Pavlo Bilichenko Theoretical and methodological principles for the development of students' critical thinking based on materials from the history of pedagogy	Біліченко Павло Теоретико-методичні засади розвитку критичного мислення студентів на матеріалах історії педагогіки	18
Iryna Boitsun Developing critical thinking skills in future teachers of ukrainian literature	Бойцун Ірина Розвиток критичного мислення у майбутніх вчителів української літератури	21
Yurii Borzunov Developing critical thinking among students	Борзунов Юрій Розвиток критичного мислення здобувачив освіти	24
Svitlana Buhaichuk Environmental education and upbringing in the process of studying biology. The use of the latest and interactive teaching technologies in the process of studying biology	Бугайчук Світлана Екологічна освіта і виховання в процесі вивчення біології. використання новітніх та інтерактивних технологій навчання в процесі вивчення біології	28
Olena Bukhniieva Reflective and evaluative criterion in the structure of integrative and interpretative competence of music teachers	Бухнієва Олена Рефлексивно-оцінний критерій у структурі інтегративно-інтерпретаційної компетентності педагогів-музикантів	30
Kateryna Vasylieva Linguocultural potential of authentic media texts in the formation of critical thinking of future teachers of English language and foreign literature	Васильєва Катерина Лінгвокультурний потенціал автентичних медіатекстів у формуванні критичного мислення майбутніх учителів англійської мови та зарубіжної літератури	33
Olha Vietrova Integration of critical thinking technologies into the professional	Вєтрова Ольга Інтеграція технологій критичного	36